

Slovence seznanil z beneškimi Slovenci. Za Goriško Mohorjevo družbo je napisal iz svojih mladostnih spominov tudi edino knjigo *leposlovne proze*, ki jo je Beneška Slovenija prispevala slovenskemu leposlovju: preprosto zbirko črtic in slik iz življenja otrok beneškoslovenskega pogorja *Naši paglavci* (1929). S prozo je sodeloval 1929 tudi v Družini.

Za osrednje slovensko pesništvo je Trinko res epigon, toda s posebno vrednostjo: kot pesnik žive narodne zavesti tistega dela slovenske zemlje, ki je bil v zgodovini najrahljeje zvezan z narodno celoto in je prvi prišel pod Italijo. Za beneške Slovence, med katerimi je deloval kot pesnik, slikar, glasbenik, znanstvenik in politik in užival ugled v znanstvenih krogih tudi zunaj meja svoje ožje domovine, pa je bil Trinko največji Slovenec. Z delom in ugledom je kot profesor teologije in filozofije na videmskem bogoslovju v beneškoslovenskih bogoslovcih in duhovnikih budil in vzdrževal dolga desetletja slovenskega duha. Toda med učenci ni dobil enakovrednega naslednika. S Trinkom je v slovenskem slovstvu utihnila tudi Beneška Slovenija.

Njegova učenca *Josip Gorenščak* in *Škur* sta kot videmska bogoslovca na njegovo prigovarjanje zbrala nekaj beneškoslovenskih ljudskih pesmi in mu izročila rokopise. S Trinkovim dovoljenjem je njune zapise objavil A. Budal v zborniku Luč VIII (Beneškoslovenske narodne pesmi). Gorenščak je v italijanskem jeziku sestavil tudi precej beležk O navadah in posebnostih prebivalcev Črnega vrha; objavil jih je prav tako A. Budal v Luči VIII. Sodeloval je tudi pri novi izdaji katekizma.

Zaradi posebnih razmer je delež Beneške Slovenije v skupni slovenski književnosti skromen po obsegu in po obliki. Razen ponesrečenega poskusa v dramatik in epu je iz leposlovja tu še epigonska domoljubna in svetožalna lirika v tradicionalni obliki, v prozi pa slika in črtica; dalje so znanstveni in poljudnoznanstveni članek, esej, potopis etnografskega značaja, etnografski zapis in versko-nabožni tekst. Pokrajinski je samo katekizem. Vse druge slovstvene zasnove in izvedbe se vključujejo v literarno prizadevanje slovenske celote. Kljub skromnosti je ta donesek pomemben: skromnost odtehta njegova nacionalna vrednost. Beneški Slovenci z vsem delom izpričujejo svoje slovenstvo v popolnoma tujem svetu in dokazujejo, da je v Beneški Sloveniji, vključeni v Italijo, še vedno živa narodna zavest in bolečina zaradi odtrganosti tega ozemlja od slovenske celote.

Josip Šašel

KOROŠKI IMENOSLOVNI PROBLEMI

Pretresljiva je tragika našega Korotana. Sprva poklican k prvenstvu — državnemu, kulturnemu, jezikovnemu (Brižinski spomeniki), je pred dobrimi tisoč leti prišel v mreže tujega eksperimentiranja, fevdalnega in verskega, kar ga je toliko razkrojilo, da se ni mogel več rešiti v svobodno Slovenijo, ko so odpadle srednjeveške spona. Pa še ob »pomladi« pred sto leti je prišel iz tega središča najbolj plamenec poziv za združeno

Slovenijo! Tragika je tem večja, ker niso eksperimentirali samo nasprotniki; tudi poskusi iz lastnih vrst so pripomogli k pridevku »tužni« Korotan.

Iz središča Slovenije so premnogi zviška gledali na ta svet »onstran« Karavank. Komaj se je knjižni jezik izvil iz porodnih krčev, so novi »slovničarji« stalno čutili potrebo, na Koroških in njih jeziku kaj popravljati. To prizadevanje je med drugim zapustilo vidne posledice v geografskih imenih; mnoga so prišla v naše pismstvo v popravljeni, neljudski obliki. Le po večjem ali manjšem odporu so prodrli pristni nazivi, kakor Peca (vsiljevala se je Peč), Gure (Zadnjica, Satnica!), Svatne (Šlatane, Slatine, Zlatne!) idr.; mnoga domača imena pa še čakajo v senci.

To so imena, ki nam donijo iz najstarejše zgodovine ter jih znanstvene razprave (zgodovinske, geografske idr.) ponavljajo. Znanstvu pa ni v čast, ako jih odeva v popačene oblike.

Po državni pogodbi je Avstrija dolžna pripustiti v uradno rabo tudi slovenska krajevna imena in poskrbeti za javne napise. Tako bodo koroški Slovenci prvič v zgodovini prišli v položaj, da bodo morali ugotoviti ta imena za uradne potrebe.

Zato naj v naslednjem opozorim samo na najbolj kričeče neskladnosti sedanje nomenklature.

1. *Sred Korotana je Lankrat in Glana*... Te iz literature znane vrstice stare korotanske pesmi jasno pričajo za ljudsko ime Glana, ki teče po vsej dolžini Gosposvetskega polja. Romantiki so dali imenu »našo« obliko Glina, ki se še danes ponavlja, čeprav znanstvo ugotavlja, da to ni slovensko ime, temveč je prevzeto od predslovenskih prebivalcev, ki so potok imenovali Glana. Tudi domačini poznajo ime *Hyána* ali *Hyaná*. Menda je čas, da tudi v tisku priznamo staro kontinuiteto in vzpostavimo ljudsko ime Glana.

2. *Gosposvete, Žihpolje*. Že leta 1815 je Urban Jarnik poročal v pismu Val. Vodniku: Maria Saal heisst: v Gosposvetah (Kres 1883, str. 475). Isto ljudsko obliko imena ugotavlja prof. Scheinigg v svoji znameniti razpravi o rožanskem narečju, objavljeni tričetrstoletja pozneje v Kresu; potrjuje jo tudi avtoriteta za koroško nomenklaturu, univ. prof. Lessiak (Stationsnamen). In vendar je Kozler 1853 vpeljal pisavo Gospa sveta, ki poslej pri nas izključno gospoduje.

Kako izgovarjajo to ime Korošci? V kraju samem: Svéte, v Svétah, prebivalci so Svécani. Ostali Rožani, vsi Ziljani in večinoma tudi Podjunčani pa poznajo samo: Gosposvéte, v Gosposvétah, Gosposvéčani; le v okolici Pliberka je slišati tudi: Gosposvéta, v Gosposvéti.

Oblika Gospa sveta torej med koroškim ljudstvom ni domača; vpe-ljala sta jo kvečjemu tisk in šola. Ta oblika je v primeri z ljudsko okorna, piše se nedosledno (Gospa sveta in Gospa Sveta), še bolj omahujoča je sklanjatev, pridevnik »gosposvetski« pa kar kliče po ljudski enotnosti imena. Ljudstvo sklanja »Gosposvete« samo v množini. Želeti bi bilo, da vzpostavimo tudi v pisavi ljudsko ime in s tem izkažemo primerno spoštovanje temu starinskemu kraju.

Slavisti sicer preganjajo oblike kakor Blatograd in podobno. Vendar je Dravograd postal pravo ljudsko ime, saj so na Koroškem običajna osebna imena: Krivograd, Drvodol, Tresoglav, Malovodnik. Še več podobno sestavljenih imen pa izkazujejo stare listine.

Tudi ime Žihpolje je bilo menda prvotno sestavljeno z apel. »go-spoja«. Domačini prav izjemoma za ta kraj nimajo enotnega naziva; govorijo: *Žəxpòle*, *Žəšpòle*, *Həšpòle*; prebivalci so *Žəxpòlanə*, *Žəšpòlanə*, *Həšpòlanə*, *Hošpóvčəčə*. To kaže, da je prvotno ime v razkroju. O njem je Urban Jarnik leta 1815 poročal v istem pismu Vodniku: Maria Rain heisst *Hošpole*, v *Hošpolah*, auch *Hožpole*; die Entfernteren pflegen es so auszusprechen, was mir als Frauenfeld richtiger erscheint.

Jarnik je torej obliko Hošpole razlagal kot »Frauenfeld«, kar je prav verjetno. Vse današnje oblike so nastale iz prvotnega stanovniškega imena, ki se je izvirno moglo glasiti: Gospoje Poljane, na Gospoje Poljah, kar se je skrčilo: na Gospoljah, od tod imenovalnik Gospolje.

Pismena oblika Žihpolje je danes nesporna in upravičena, ker tudi v narečju odločno prevladuje izreka *Žəxpòle*, na *Žəxpòlax*. Zato je napčno, da nekateri postavljajo ime v ednino.

3. *Žrebiče*. Koroška narečja so za nevajeno uho težko razumljiva, zato so nastale pri zapisovanju imen precejšnje pomote. Tako ime je *Žriəpčə* (pri jasni izreki tudi *Žriəbačə* (za nemško Stuttern ob Gosposvet-skem polju. Zapisovali so ga na razne načine: uradni »Specialni repertorij krajev« je pri objavi rezultatov ljudskih štetij od leta 1880 dalje tiskal: Sterpiče; Ante Beg je leta 1908 slišal Šrijepče in iz tega napravil Srepeče; tiskalo se je tudi Srebeče, Srepiče, končno še Šribiče. Dunajski univ. prof. Kranzmayer, ki se mnogo ukvarja s koroškimi krajevnimi imeni, išče etimologijo v ukraj. svirepica in pol. sverzepa »kobila«.

Pa vsi navedeni zapisi so pogrešni in ne podajajo narečnega izgovora verno. Pravilna pismena oblika je *Žrebiče*, v *Žrebičah*. Tudi za razlago ni treba hoditi v Ukrajino ali na Poljsko; domačini sami pojasnjujejo, da je kraj slovel po »*žriəbačax qobilax*«, to je plemenskih kobilah. Zato je nemško ime dobro prevedeno. Prvi listinski zapis »ad Stutarn« je zelo star (Kos, Gradivo IV 446).

Omeniti je treba, da leži to naselje ravno na periferiji nekdanjega Virunuma, kjer so častili tudi konjsko boginjo Epono, kakor pričajo izkopanine. Zato ni izključeno, da so rejo plemenskih kobil tu vzdrževali prav od rimskih časov. Tudi Nemci dokazujejo, da se je ime Maraunberg (nekoliko severneje) razvilo iz imena Virunum, za to pa je treba predpostavljati kontinuiteto prebivalstva.

4. *Klobasnica*. Gosposvete so v območju antičnega Virunuma, Klobasnica pa na mestu nekdanje rimske poštna postaje Juenna ob cesti na tedanjo Celeio. Tudi Klobasnica je zgodovinsko važno ime; zanimivo je, da je imela leta 1296 naziv Chlobasniz superior: Zgornja Klobasnica. Iz tega moramo sklepati, da so tedaj današnji Šteben (pol ure severneje) imenovali Spodnjo Klobasnico. Med tema naseljema pa se je razprostirala rimska Juenna.

Pisna oblika Klobasnica je bila nekako do zadnje četrtine prejšnjega stoletja stalna; pri Nemcih pa je prevladala pisava Globasnitz (prej tudi Klobasnitz), nato so tudi neki Slovenci začeli pisati Globasnica. Prof. Scheinigg je nato ugotovil v Kresu (I 525), da ljudstvo govori samo *Kvobósnica*, ter s tem spet vzpostavil pravilno pisavo, pa samo za nekaj let. Sedaj prevladuje Globasnica. Poudariti je treba, da cerkev ostaja pri stari obliki Klobasnica in tako tiska ime župnije v šematizmu.

Za naš pravopis more biti odločilna samo ljudska izgovarjava. V narečju govorijo s podjunskim okanjem (izgovarjajo a kot o): *Kvobósница* — *Qvabósēnca*, v *Kvobósnici* — *Qvabosēnci*, prebivalci so: *Kvobōšóni* — *Qvabōšóni*, pridevnik *kvobōški* *qvabošq̇*. Domačini torej jasno izgovarjajo začetni k; pisava z začetnim g je nemška.

Tisti, ki pišejo Globasnica, opravičujejo to s svojo etimologijo, češ da je treba besedo izvajati iz osnove »globoko« in s tega stališča ljudsko govorico popraviti! Nočejo sprevideti, da je ta etimologija za lase privlečena, tudi lega »globoko« je umišljena.

5. *Stanovniška imena*. Menda so vsa krajevna imena z obrazilom -e, ki se sklanjajo po ženski sklanjativni množini, nastala iz nekdanjih stanovniških imen s končnico -ane. To so imena, ki so se sklanjala v staroslovenščini po posebnem zgledu, katerega značilnost je bila, da je končnica -ane v nekih sklonih odpadla, vselej pa v mestniku; ta v vsakdanji rabi najpogostejši sklon je potem vplival na imenovalnik in druge sklone, da so tudi odvrgli polno končnico.

V Sloveniji obstajajo še taka imena: Goričane, Poljčane, Trojane idr. Vendar je naš čut za staro sklanjatev odmrli; govorimo: v Poljčanah, nekdam pa: v Poljčah, kakor priča nemško ime Pöltschach.

Pač pa živijo stanovniška imena v pristni staroslovenski podobi še na Koroškem v ustih Rožanov in Ziljanov. O njih je še v prejšnjem stoletju razpravljaj prof. Scheinigg in v Kresu (II 429) podrobno obrazložil njih sklanjatev. Le žal, da se nobeno teh imen ni prevzelo v pismenosti. To je tudi vzrok, da se naravni proces sproščanja starih oblik še bolj pospešuje; razkroj prodira od vzhoda gor in od severa dol.

Ime Drabúnaže (obč. Galicija v Podjuni) n. pr. je mogoče razložiti samo kot staro stanovniško ime, v katerega končnici sta poslednja soglasnika zamenjala svoje mesto; nekdam se je glasilo Drabúžane, kajti prebivalci se nazivajo še danes *Drabōžánə* in *Drabužnárjə*. To spoznanje omogoča nadaljnjo etimologijo: ime je verjetno nastalo iz Drago-Búžane. Kraj leži namreč ob stranski »dragi« spodnjega toka Bele. V zvezi z imeni iz bližnje okolice: Mohliče (prebivalci Mòhleji), Banja ves (Bojáni) idr., dobimo globok pogled v prvotno naselitev teh krajev. Smemo postaviti tudi trditev, da so stanovniška imena najstarejša plast krajevnih nazivov, da segajo nazaj v dobo prvotne naselitve, ko prebivalci še niso imeli stalnih bivališč ali so si jih pravkar šele ustvarili, nazivali pa so se po rodovnih zvezah; pri sklanjanju teh nazivov je šele v mestniku stopilo trenutno mesto njih »stana« v ospredje, iz tega pa se je v poznejšem razvoju izcimilo *krajevno* ime.

Zahodno od Drabúnaž v občini Šmarjeta v Rožu imamo podobno skaženo ime Triblinje, ki se sklanja v ednini, vendar pa poznajo domačini za mestnik samo obliko: v Tribljah. Verjetno še ni dolgo, ko je ime Tribljane začelo zgubljati svojo stanovniško izrazitost.

Še zahodneje so za kraje Ždóvljane, Glínjane, Dóljane in Boróvljane v rabi tudi že skrajšane oblike Ždovlje, Glinje, Dole, Borovlje; pa tudi pri teh se v rodilniku drži končnica -an.

Od Borovljan na zahodu živijo po Dravi in Zilji gori stanovniška imena v ljudskih ustih še polnoglasno. To so po vrsti: Goričane, Lípljane, Trnjane, Svěčane, Máčane, Krájane, Podgorjáne, Sréjane, Brójane, Dráv-

ljane, Dóljane, zopet Boróvljane, Lóčane, Hráščane, Pogorjáne, Zagoričane, severno od Drave še Kléčane, Podravljane; ob Zilji pa: Bláčane, Bórljane, Gorjáne, Potóčane, Goričane, Lóčane, Méljane, Napóljane, Bé-ljane, Móšane. Mnogo pa je še drugih imen, pri katerih se polnoglasna končnica vzdržuje vsaj še v drugem sklonu množine.

Res čudno je, da nobena, prav nobena teh polnih oblik ni prevzeta v pismeno rabo. Vzrok temu je pač manija popravljanja! To je tembolj obžalovati, ker se neka teh imen na raznih krajih ponavljajo (n. pr. Borovlje, Dole, Goriče, Sreje, Loče, Gorje, Potoče) in bi se razlikovanje omogočilo s polnimi ali krajšimi končnicami. Posebno v roditelstvu se neka imena laže izrekajo z -an (n. pr. iz Lípljan, Krájan, Bórljan), pri krajših imenih pa je polna končnica tudi blaglasnejša (n. pr. Trnjane, Svécane, Máčane, Krájane, Lóčane, Bórljane).

6. *Golbranych*. Ime je vzeto iz listine od srede XII. stoletja (Kos, Gradivo IV 188), po kateri je humberski gospod daroval vetrinjskemu samostanu štiri kmetije s pritiklinami v kraju, Golbranych imenovanem. Lokalizacija doslej ni trdna; vsekakor blizu Humberka ali Vetrinja.

Ne glede na zgodovinsko važnost bi bilo že iz imenoslovnih razlogov zanimivo določiti, kateri kraj je to. Ime »Goli Branik« je že po svoji tvorbi zanimivo. Do lokalizacije bi mogla dovesti edino ugotovitev, kako se ta kraj danes imenuje.

V vseh naših in nemških seznamih krajev ni niti najmanjše opore za tako iskanje. To pa samo po krivdi zapisovalcev, ki so ljudska imena do nespoznanja popačili; kajti iskano ime, ki vzpostavlja zvezo, je skoraj natančno na sredi med Humberkom in Vetrinjem. Tu je zaselek, obstoječ še danes iz štirih kmetij, v ustih domačinov imenovan *Hóvč*, na *Hóvč*, kar je pismeno Golič. V »Specialnih repertorijih krajev«, izdanih od leta 1880 dalje, pa je dobil ta zaselek ime Honec, nemško Aich. Od kod ime »Honec«, je uganka; nihče ne govori tako, nihče ga ne razume. Verjetno je kak »nemško misleč« števni komisar pri prvem ljudskem štetju namenoma zapisal tako spačenko! Odtlej pa ta »Honec« figurira v vseh seznamih in tako onemogoča vsako pametno etimologijo in (kakor vidimo) zgodovinsko raziskavo.

Da se je iz imena Goli Branik razvil današnji Golič, je po jezikovnem čutu domačinov naravno. Kajti pri nazivih, sestavljenih iz pridevnika in samostalnika, čuti ljudstvo glavni poudarek na pridevniku in od tega dela nadaljnje besede; prebivalci iz Golega Branika so bili gotovo »goliški«, podobno, kakor so danes prebivalci iz Kotmare vesi »Kotmirski« ali »Kotmirčiči«. Ljudstvo rado krajša dolga imena; tako je nastal iz Golega Branika tudi naš Golič.

Ta kraj je zbudil pozornost koroškega zgodovinarja Jantscha v delu »Die späantiken und langobardischen Burgen in Kärnten«, kjer ga opisuje takole: »Ob stari humberski cesti je griček, na katerem leži selo ‚Aich‘, ki zbujajo pozornost po svoji osamljeni legi ter po strmih, namenoma odkopanih pobočjih, kot se to večkrat opaža pri poznoantičnih kastelih. Kraj je pomemben, ker se pretrže tu deli v obliki pahljače: proti zahodu gre pot na Kotmaro ves, proti jugu je dohod na Humberk, vzhodni dol pa dovede preko Žihpolj in Goljšovega k brodu čez Dravo pri Humčah — Glinjah.«